

Wstęp

Niniejszy tom, zatytułowany *Współczesna glottodydaktyka wobec zmian edukacyjnych. Nowe wyzwania i innowacyjne rozwiązania*, jest kolejnym zbiorem artykułów opublikowanych w serii „Publikacje Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych”. Obejmuje teksty poświęcone sytuacji współczesnej glottodydaktyki, ze szczególnym uwzględnieniem obecnie panujących warunków pandemicznych, które bardzo ograniczyły, a często wręcz uniemożliwiły nauczanie w tradycyjny sposób. Ograniczenia wywołane pandemią wyzwoliły niezwykle pokłady kreatywności wśród nauczycieli glottodydaktyków na wszystkich poziomach szkolnej edukacji oraz wśród lektorów i wykładowców na wyższych uczelniach. Początkowe trudności, związane z barierą nieznajomości bądź znikomej znajomości możliwości i osiągnięć współczesnych technologii komputerowych w realizacji celów edukacyjnych, w tym w nauczaniu języków obcych, spowodowały konieczność samokształcenia, by móc funkcjonować w zmienionych warunkach pracy edukacyjnej. Funkcjonowanie nie w klasie, ale na platformie online, za pomocą różnorodnych komunikatorów: MS Teams, Zoom czy Google Meet (by wymienić tylko te najbardziej popularne), było i chyba nadal pozostaje pewnym wyzwaniem.

Tom, który oddajemy w ręce Czytelników, stanowi formę podzielenia się doświadczeniami z tego okresu pracy zdalnej, prowadzonymi w różnych kontekstach edukacyjnych i w różnych celach. Część autorów zaprezentowała przegląd założeń teoretycznych odnoszących się do wymienionych wcześniej obszarów, inni skupili się na wymianie doświadczeń praktycznych, nowych pomysłów, jeszcze inni postanowili opisać niepokojące nastroje, jakich wszyscy doświadczamy, ciągle ucząc się efektywnie pracować w systemie zdalnym czy hybrydowym. W zbiorze znalazło się również kilka tekstów, które w sposób bardziej generalny dotyczą wybranych aspektów praktyki glottodydaktyki, i które stanowią przykłady dobrych praktyk.

Tom rozpoczyna tekst pod wielce znaczącym tytułem *Nauczyciel pod presją*, autorstwa wybitnej badaczki procesów edukacyjnych w zakresie glottodydaktyki, Hanny Komorowskiej. Tekst ten jest szeroką analizą źródeł presji, nacisków i stresów, jakim podlega nauczyciel, a które wynikają zarówno z czynników zewnętrznych (publicystyka i badania naukowe, decyzje administracyjno-polityczne kształtujące politykę edukacyjną, oczekiwania rodziców i uczniów), jak i wewnętrznych (wewnątrzszkolnych). Autorka omawia te zagadnienia z perspektywy historycznej, ukazując jednocześnie sposoby reagowania nauczycieli wykształcających własne strategie radzenia sobie w sytuacji wielorakich presji, jakim nieustannie podlegają, wykonując swój zawód.

Obecna sytuacja związana z czasem pandemii i obostrzeniami, którym podlega działalność edukacyjna, to właśnie takie dodatkowe źródło presji. Dorota Zawadzka w artykule *Edukacja zdalna z perspektywy studentów oraz wykładowców – próba oceny realizacji wyzwań w nauczaniu języków obcych w dobie pandemii* podejmuje próbę analizy postaw studentów i wykładowców wobec wyzwań, jakie stworzyło nauczanie zdalne, czyli wprowadzona z dnia na dzień nowa forma nauczania i uczenia się. Celem ankiety przeprowadzonej wśród studentów uczestniczących w zajęciach językowych oraz wśród lektorów było zbadanie percepcji efektywności nauczania, zaangażowania studenta i jego motywacji, kreatywności i czasu koniecznego do przygotowania się do zajęć oraz ich atrakcyjności dla studenta. Jak pokazują wypowiedzi badanych, nauczanie tradycyjne ciągle jeszcze uznawane jest za bardziej optymalne, choć udoskonalony warsztat pracy z narzędziami online również jest oceniany pozytywnie i być może w pewnym stopniu pozostanie formą uzupełniającą w uniwersyteckiej dydaktyce językowej.

W kolejnym artykule, zatytułowanym *Reprezentacje studiowania i obraz Ja studenta romanistyki w warunkach nauczania zdalnego*, Dorota Pudo podejmuje temat sfery afektywnej. Autorka prezentuje wyniki swoich badań na temat stosunku studentów do siebie i do studiowania, które uległo ogromnym zmianom w okresie pandemii. Zmiany te spowodowały, że studenci stali się bardziej wrażliwi emocjonalnie, a szczególnie mocno podkreślają negatywne skutki braku autentycznych kontaktów społecznych. Jednocześnie badanie pokazało, iż reprezentowane przez studentów postawy nie są jednorodne. Niektórzy ankietowani oceniają sytuację negatywnie i niecierpliwie oczekują powrotu do tradycyjnych form studiowania, podczas gdy inni potrafią łatwiej przystosować się do nowych warunków.

Jolanta Łacka-Badura w tekście *Dystans i bliskość wykładowcy na zajęciach językowych prowadzonych zdalnie: perspektywa studenta* kontynuuje tematykę afektywną i przenosi nas na zajęcia językowe prowadzone przed ekranem komputera, bez bezpośredniego kontaktu nauczyciel–uczeń. Autorka porusza temat kształtowania relacji i dystansu, czyli tzw. bliskości interakcyjnej i interpersonalnej. To jeden z tych elementów pracy zdalnej, który wywołuje

nieustanną frustrację obu stron procesu dydaktycznego: nauczyciela i studenta i, jak się wydaje, jest najbardziej negatywnym aspektem nauczania zdalnego. Autorka, wykorzystując doświadczenia własne, mocno osadzone w tekstach źródłowych i badaniach innych autorów, dowodzi, iż stosowanie odpowiednich strategii na zajęciach online pozwala zredukować dystans i stworzyć atmosferę bliskości. Obserwacje te zostały poparte badaniem ankietowym przeprowadzonym wśród studentów. Jego celem było sprawdzenie, jak odbierają oni pewne zachowania nauczyciela i czy zachowania te wpływają na interakcję i bliskość podczas zajęć.

W kolejnym tekście, *Foreign language learning attrition in a blended learning environment (Częściowa utrata kompetencji komunikacyjnej osób uczących się języka angielskiego jako obcego w środowisku hybrydowym)*, Sylwia Stachurska-Ćwiek przedstawia wyniki badania eksperymentalnego przeprowadzonego wśród studentów uczelni wyższych w celu sprawdzenia, w jakim stopniu zastosowanie dwóch różnych komunikatorów wpłynie na kompetencję komunikacyjną w języku obcym studentów w formule nauczania hybrydowego. Autorka podkreśla również ważny aspekt nauczania hybrydowego, jakim jest indywidualizacja nauczania.

Tematykę rozwijania kompetencji komunikacyjnej podejmują również Katarzyna Fredén De Los Rios, Paweł Kaźmierczak i Anna Sworowska w artykule zatytułowanym *Warsztaty językowe w dobie pandemii*. Autorzy omawiają założenia metodyczne międzynarodowego projektu, którego celem jest zbadanie efektywności komunikacyjnych warsztatów językowych online dla studentów w zakresie języka szwedzkiego.

Z kolei Marcin Szwed w tekście *The challenges of teaching simultaneous interpreting skills using distance learning methods (Problemy dydaktyki tłumaczenia symultanicznego w kontekście nauczania zdalnego)* porusza temat kształcenia przyszłych tłumaczy symultanicznych w dobie pandemii. Zarówno sama praktyka zawodowego tłumacza symultanicznego, jak i prowadzenie zajęć z tego zakresu ze studentami uległy znacznemu ograniczeniu w związku z obostrzeniami pandemicznymi. Autor udowadnia jednak, że można kontynuować takie kształcenie w ramach nauczania zdalnego poprzez zastosowanie metodologii Zdalnego Tłumaczenia Symultanicznego (Remote Simultaneous Interpreting). W artykule prezentuje on zalety i możliwości takiego nauczania oraz wyzwania, jakie stawia ono przed prowadzącym.

W następnym artykule, *Przydatność tradycyjnego podręcznika do nauki języka obcego w nauczaniu zdalnym*, Marta Kaliska i Kamila Miłkowska-Samul starają się pokazać, w jaki sposób i w jakim stopniu podręcznik do nauki języka obcego, będący podstawowym materiałem dydaktycznym, może być przydatny w zdalnym nauczaniu języków obcych. Omówienie uwarunkowań pandemicznych i ich wpływu na kształcenie językowe wraz z możliwościami zastosowania tradycyjnego podręcznika zostało uzupełnione zebranymi w ba-

daniach ankietowych wypowiedziami na ten temat nauczycieli języka włoskiego reprezentujących polskie uczelnie.

Tekst Marii Stec *Design-based research of ESP/EAP materials: online courses for the MA and PhD students (Angielski specjalistyczny i akademicki dla studentów i doktorantów: projektowanie materiałów i kursów online)* dotyczy przygotowania materiałów językowych z zakresu angielskiego języka specjalistycznego i języka akademickiego na platformie Moodle dla studentów studiów magisterskich i doktorantów. Ważnym założeniem jest, jak pisze autorka, powiązanie praktyki z tym, co mówią nam wyniki badań, a więc umocowanie tych materiałów w teorii glottodydaktycznej. Przedstawione wyniki badania przeprowadzonego metodą mieszaną (ilościowo-jakościowe podejście) ukazują wyzwania występujące w nauczaniu online na tym poziomie kształcenia. Wnioski z tego badania zawierają istotne wskazówki, odnoszące się nie tylko nauczania, ale i do kontynuacji badań na efektywnością materiałów umieszczanych na platformie Moodle.

Internetowa platforma edukacyjna z ofertą masowych otwartych kursów online stanowi obszar zainteresowania Agnieszki Kościńskiej i Agnieszki M. Sendur, auterek artykułu *Kursy typu MOOC jako nowoczesna forma samokształcenia oraz doskonalenia zawodowego*. Omawiają one podstawy teoretyczne powstania kursów MOOC, ich rozwój i klasyfikację, co ilustrują wybranymi przykładami. Kursy tego typu to uznane narzędzie edukacyjne, ale i szeroko stosowany instrument, pozwalający na rozwijanie kompetencji jednostkowych (kompetencji kluczowych) oraz zawodowych, nie tylko w edukacji językowej.

Artykuł Zofii Chłopek *On-line testing and assessment of young adult learners of foreign languages: challenges and solutions (Zdalne testowanie i ocenianie młodych osób dorosłych uczących się języków obcych: wyzwania i rozwiązania)* to ostatni tekst w niniejszym tomie poświęcony problematyce glottodydaktycznej w nauczaniu online. Niezwykle istotne zagadnienie testowania i oceniania w kształceniu językowym zostało omówione z perspektywy nauczyciela glottodydaktyka pracującego zdalnie i zinterpretowane na podstawie wyników badania kwestionariuszowego. Celem badania było zwłaszcza poznanie podejścia nauczycieli do testowania i oceniania online, a także poznanie stosowanych metod, napotykanych trudności i sposobów ich rozwiązywania. Wyniki pokazują, że badani wykazują zróżnicowane nastawienie wobec testowania online, jednakże wszyscy są w stanie sprostać wyzwaniom, jakie stawia przed nimi praca w trybie zdalnym w tym zakresie.

Ciekawe podejście do nauczania, oparte na założeniach neurodydaktycznych, przedstawia Elżbieta Suszańska-Brzezicka w artykule zatytułowanym *Aspekty innowacyjne w nauczaniu języka obcego ogólnego (EGP) oraz specjalistycznego (ESP). Podejście neurodydaktyczne*. Autorka odwołuje się do pracy naukowej i teorii Rudolfa Steinera, których głównym założeniem jest nauczanie przyjazne psychice uczącego się. Podejście neurodydaktyczne kła-

dzie nacisk na myślenie analityczno-skojarzeniowe i krytyczne, a także na rozwijanie umiejętności przetwarzania informacji. U podstaw tej umiejętności leży założenie, że efektywność procesu nauczania ściśle wiąże się z integracją motywacji zewnętrznej i wewnętrznej. Autorka w sposób bardziej szczegółowy odnosi się do praktyki glottodydaktycznej i etapów w kształceniu językowym w zakresie języka specjalistycznego.

Ewa Półtorak w artykule *O lęku przed popełnieniem błędu i sposobach jego pokonywania na lekcjach drugiego/kolejnego języka obcego* powraca do tematyki afektywnej w kontekście uczenia się każdego kolejnego języka obcego, koncentrując się szczególnie na lęku językowym związanym ze strachem przed popełnieniem błędu. Opisane zostały przede wszystkim bariery afektywne w komunikacji obcojęzycznej i rozwijaniu kompetencji uczącego się w tym zakresie. Lęk przed błędem językowym stanowi szczególnie dużą barierę w kształceniu językowym osób dorosłych (również na poziomie uniwersyteckim), którym poświęcony jest właśnie ten tekst w odniesieniu do nauczania języka francuskiego.

W artykule zamykającym tom, *The CLIL mindset: investigating open-mindedness of CLIL teachers (Podejście i sposób myślenia nauczycieli zintegrowanego kształcenia przedmiotowo językowego: otwartość jako cecha osobowości nauczyciela CLIL)*, Katarzyna Papaja zajmuje się pojęciem otwartości (ang. *open-mindedness*) w kontekście nauczyciela prowadzącego kursy CLIL (zintegrowane nauczanie przedmiotu i języka – Content and Language Integrated Learning). Kursy te stawiają przed nauczycielami liczne wyzwania, tym samym pewne ich cechy stają się niezwykle istotne. Jedną z nich jest właśnie otwartość. Autorka bada tę cechę na wybranej grupie nauczycieli za pomocą kwestionariusza osobowości *VIA Inventory of Strengths*.

Jako redaktorzy tomu mamy nadzieję, że będzie on stanowić dla Czytelników cenne źródło pomysłów, które można zastosować we własnej praktyce glottodydaktycznej, ale również utwierdzi ich w przekonaniu, że nauczanie zdalne ma wiele zalet. Pomimo swoich ograniczeń jest nie tylko „trybem awaryjnym”, jak stwierdziła jedna z autorek w tym tomie, ale w bezpiecznych czasach w pewnym stopniu może stać się jednym z narzędzi pracy nauczyciela oraz ucznia, uzupełniającym nauczanie tradycyjne. Uważamy też, że teksty wybrane do tego tomu pokazują, iż sytuacja, która zaskoczyła nas tak bardzo negatywnie, uruchomiła ogromne pokłady innowacyjności i kreatywności nauczycieli glottodydaktyków. Dziękujemy wszystkim autorom za podzielenie się z naszymi Czytelnikami cennymi i inspirującymi pomysłami, ale też swoimi problemami, niepokojami i sposobami ich rozwiązywania.